The excavation of the kilns at Žalioji g. 4, Trakai

During a field evaluation at Žalioji g. 4, eight 1x2 m test pits (a total area of 16 m²) were initially excavated. After a cultural layer and a fragment of a pottery kiln were discovered in 2 test pits, a full excavation (a 50 m² trench) was conducted at those sites. 2 pottery kilns, which had been filled in during the 18th century (Fig. 1), as well as household pottery and stove tile sherds, 2 coins (Fig. 2), animal bones, and brick fragments were discovered.

Vytautas Urbanavičius,
Irutė Kaminskaitė

Krosnis Tuskulėnų dvaro teritorijoje

2007 m. buvo tęsiami Tuskulėnų dvaro teritorijos tvarkymo darbai. Šiuo metu iš dvaro pastatų tėra išlikęs tik centrinis namas, pastatytas Neries viršutinės salpos pakraštyje, ir oficina, stovinti statmenai centriniam namui. 2005–2006 m. abu pastatai buvo restauruoti. Restauruota ir mūrinės tvoros dalis, ribojusi dvaro pastatus nuo Žirmūnų gatvės pusės ir jungusi abu pastatus palei jų Š sienos tęsinį.

Siekiant eksponuoti 2006 m. ištirtos krosnies keramikai degti liekanas, restauruota ir vadinamoji F. Valickio vila (žr. *ATL 2006 metais,* V., 2007, p. 442–443). Atsižvelgiant į tai, kad per jos vidurį eina namo pamatas, įrengta krosniai eksponuoti skirta patalpa. Šiuo metu dalis to pamato išgriauta, virš jos padėta sija ir abi patalpos (esanti po namu ir už jo) sujungtos.

2007 m. buvo tiesiamos komunikacijos ir tvarkoma aplinka. Palei centrinį dvaro pastatą jos buvo tiesiamos senųjų komunikacijų vietose arba 2005 m. tirtuose plotuose. Šio dvaro parko aplinkoje tirtos dvi su komunikacijų įrengimu susijusios vietos. Bendras ištirtas plotas – 403,4 m².

Pirmoji teritorija – tai plotas, esantis tarp Sporto gatvės ir oficinos. Čia kultūrinio sluoksnio pėdsakų neaptikta. Antroji teritorija – plotas tarp Vidaus reikalų ministerijos Kultūros ir sporto rūmų bei F. Valickio vilos. Juos vykdant šalia F. Valickio vilos buvo aptikta mūro konstrukcija, todėl čia buvo atliekami archeologiniai tyrimai: ištirtas 63 m² plotas.

Pagrindiniai darbai vyko stačiakampio formos plote, kurį iš V pusės riboja šalia Sporto gatvės esantis asfaltuotas keliukas, jungiantis Žirmūnų tiltą su senuoju Tuskulėnų dvaro parku; iš P pusės – nuo šio keliuko atsišakojantis asfaltuotas privažiavimas prie transformatorinės; iš R pusės – pati F. Valickio vila; iš Š – teniso kortai. Šioje teritorijoje iškastos 3 trasos, skirtos vandentiekio, lietaus vandens ir fekalinės kanalizacijos bei apšvietimo linijoms įrengti. Jose vertingų kultūrinių sluoksnių neaptikta. Tik kasant trečiąją trasą už 7,5 m nuo F. Valickio vilos V sienos aptiktas keturkampis plytų mūro fragmentas, dydžiu ir forma panašus į dūmtraukį, tačiau pilnaviduris. Jo dydis – 54x38 cm, aukštis – 61 cm. Jis aptiktas nejudintame grunte, perkasimo žymių jo statybai nepastebėta. Paaiškėjo, jog tai 54x38 cm dydžio kolona, sumūryta iš vidutiniškai 23x11x 3,5 cm dydžio plytų, surištų kalkių skiediniu.

1 m atstumu nuo kolonos V krašto buvo aptiktas sienos fragmentas. Nutarta plėstis ir suformuoti 7x9 m dydžio perkasą. Tyrimų plote palaipsniui buvo nuimamas viršutinis maišytas žemių sluoksnis, kuriame aptikta gyvulių kaulų, stiklo šukių, buitinės keramikos, koklių, čerpių fragmentų, vario lydinio juostelė. Daugelis radinių datuojami XIX–XX a. Po

šiuo sluoksniu perkasos Š dalyje atidengta tamsiai pilkos žemės dėmė su griuvenomis. Joje rasta gyvulių kaulų, buitinės keramikos, čerpių (tarp jų yra gana daug perdegusių), stiklinių dirbinių (ypač daug butelių kaklelių). Likusioje perkasos dalyje valytas šviesiai pilkų žemių sluoksnis su smulkiais plytgaliukais. Kitokių radinių neaptikta.

Perkasos pakraščiuose buvo užfiksuotas rudos spalvos sluoksnis, greičiausiai priskirtinas XVIII a. pabaigai – XIX a. pradžiai. Jo likę labai mažai, kadangi didžioji jo dalis sunaikinta praeitame šimtmetyje. XX ir XIX a. sluoksniai sunkiai atskiriami, nedaug ką galima pasakyti apie šio sluoksnio tikslesnį datavimą bei charakterį. Jame radinių neaptikta, nors pjūvyje pastebėta buitinės keramikos liekanų, priskirtinų XVIII–XIX a.

Perkasos centrinėje dalyje atidengta raudono molio dėmė, kuri palaipsniui plėtėsi. Ėmė aiškėti, kad čia aptiktos krosnies liekanos. Atidengtos keturios klasicistinio stiliaus pastatams būdingomis plytomis sumūrytos besijungiančios sienos. Archeologinių tyrimų metu nustatyta, kad tai XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje lauke stovėjusi krosnis, statyta iškasant duobę nejudintoje žemėje (1 pav.). Šioje teritorijoje įžemį sudaro gelsvas smėlis ir žvyras.

Manoma, kad krosnis buvusi dviejų etapų. Pirmojo etapo krosnis buvo ovalo formos. Šios krosnies liekanos išliko krosnies P dalyje: liko ovaliai mūrytos sienelės apatinė dalis (iš 20,5x11,5x4 cm dydžio plytų) ir šoninės sienelės fragmentas (iš 20x17x4; 23,2x11, 4,5; 22x 14x4 cm dydžio plytų).

Apardžius pirmąją krosnį, kai kurios jos dalys buvo panaudotos statant naują krosnį. Virš buvusios pakuros išmūryta sienelė. Ši R sienelė yra lygiagreti tyrimų pradžioje aptiktai kolonos V sienelei. Pjūvis, esantis tarp kolonos ir sienelės, parodė, kad kolona ir pirmojo etapo krosnis statyta vienu metu. Siena mūryta dedant plytas tiek šonais, tiek galais. Šios sienelės plytų matmenys gana panašūs – 22x11x4 cm. Sienelės bendras ilgis – 6,6 m. P dalyje užfiksuotas angos užmūrijimas, jo ilgis PR dalyje – 1,24 m. Užmūrijimui naudotos tokių pačių matmenų plytos kaip ir likusioje sienutės dalyje – 22x11x4 cm. Vidutinis R sienutės aukštis – 73 cm, plotis – 37 cm. Nuo šios

1 pav. Krosnies vaizdas iš P pusės. M. Kaminsko nuotr.
Fig. 1. View of the stove from the S.

sienutės į V sumūrytos dvi krosnies kameros. Virš krosnies kamerų ant plytų ir akmenų sukrautas moliu surištos statybinės atliekos: plytų ir čerpių nuolaužos. Greičiausiai tai balastas temperatūrai palaikyti. Jo storis išilginiame Š–P krypties pjūvyje (žiūrint iš R pusės) siekia 73 cm. Išlikęs jo ilgis matomas pjūvyje – 1,95 m. Kitose vietose jo storis daug mažesnis. V pusėje balastas suardytas XX a. Virš jo rasta XIX–XX a. priskirtinų buities atributų: stiklo, keramikos šukių, gyvulių kaulų.

Antrojo etapo krosnies planas yra 3,15x 2,32 m dydžio, keturkampio formos. Kamerų aukštis, matuojant nuo skliauto apačios iki pado, yra 75 cm, plotis – 83 cm, ilgis – 2,33 m. V kamera užversta pilkomis žemėmis, o R – beveik tuščia. Kamerų prieigų borteliai – 42–44 cm aukščio. Kameras skiriančios sienutės storis – 22 cm, aukštis nuo pado iki viršaus – 45 cm. Krosnies viršus užfiksuotas 1,12 m aukštyje nuo pado. Šios krosnies pakura įrengta P pusėje. Prie jos buvo nusileidžiama laipteliais, sumūrytais tiesiog ant žemės iš V pusės. Pagal išlikusį laiptų fragmentą galima spręsti, kad jie galėjo būti 1,6 m aukščio, laiptų pagrindo ilgis – 2,8 m. Tyrimų metu aptikto laiptų mūro storis – 33 cm.

Greičiausiai čia buvo gamybinė lauke stovėjusi krosnis, statyta iškasant duobę nejudintoje žemėje. Gali būti, kad krosnis stovėjo po stogine. Perkasos R dalyje aptikta kolona su krosnies R siena turėjo tiesioginį ryšį ir buvo to paties statinio dalis. Matyt, tai buvo medinė laiptinė, kuri sudegė. Tai liudija sienoje žymus įstrižas degėsių ruožas – čia stovėjusių laiptų pakopų sija. Kita pakopų sija neišliko – galbūt sudegė. Laiptai greičiausia vedė į medinę aikštelę. Ar tai buvo tik atvira aikštelė, ar uždara patalpa, nustatyti nepavyko.

2 pav. Molinė pypkė, surasta valant krosnį. I. Kaminskaitės nuotr.

Fig. 2. The clay pipe found in cleaning the stove.

Valant krosnį buvo surinkta XVIII–XIX a. datuojamų radinių. Daugiausia tai čerpių nuolaužos, tarp kurių gana daug aprūkusių ir netgi perdegusių. Taip pat aptikta buitinės keramikos, koklių, plytų fragmentų. Į radinių sąrašą buvo įtraukti tik tipiškiausi šių radinių grupių pavyzdžiai. Tyrimų metu surasti tik keli individualūs radiniai. Tai architektūrinė grindų dangos detalė, pagaminta iš rausvų marmurizuotų klinčių, metalinis apkaliukas ir raudono molio pypkė (2 pav.).

Daugiau radinių aptikta valant krosnies Š pusę. Kaip jau minėta, nuėmus viršutinį maišytą sluoksnį buvo aptikta pilkų žemių dėmė. Krosnis šiomis žemėmis užpildyta iki pat pado, kadangi Š pusėje krosnies arkos nuardytos. Valant šią krosnies dalį pilkose žemėse aptikta čerpių, buitinės keramikos, stiklinių dirbinių.

Aptiktą visiškai išlikusią krosnį planuota eksponuoti. Dėl to krosnis nebuvo iki galo ištirta. Pasikonsultavus su senosios keramikos ir krosnių specialistu D. Strazdu, buvo nuspręsta reikiamus tyrimus atlikti krosnies konservavimo metu, tačiau pasikeitus aplinkybėms surasta krosnis buvo užpilta ir jos ištyrimas paliktas ateities kartoms.

The stove on the grounds of Tuskulėnai manor

In 2007 utility lines were laid and the grounds were put in order at Tuskulėnai manor. A total area of 403.4 m^2 was excavated at earthwork sites. A column, 54x38 cm in size and 61 cm in height, and, 1 m away from the column, the fragment of a wall were discovered 7.5 m to the W of the W wall of the F. Valickis villa. After they were excavated, it was discovered that an outdoor stove had stood here in the late 18th – early 19th century and had been built in digging a pit in sterile soil (Fig. 1). The stove was built in two stages. The original stove was oval while the stove from the second stage was a 3.15x2.32 m rectangle. It had 2 chambers 1.12 m in height above the bakestone. 18th–19th-century finds were collected in cleaning the stove: fragments of household pottery, stove tiles, and bricks, an architectural flooring element made of red marbleised linestone, a small flat metal ornament, and a red clay pipe (Fig. 2). There were plans to exhibit the stove but after the circumstances changed, it was filled in.